

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮSTATYMO
„DĖL 2004 M. TARPTAUTINĖS KONVENCIJOS DĖL LAIVŲ BALASTINIŲ VANDENŲ IR
NUOSĖDŲ KONTROLĖS IR VALDYMO RATIFIKAVIMO“ PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, tikslai ir uždaviniai

Nustatyta, kad didžioji dalis kenksmingųjų ir ligas sukeliančių vandens organizmų į jūros aplinką patenka iš laivų su balastiniais vandenimis ir nuosėdomis. Invazinės rūšys, patekusios į Baltijos jūrą, neigiamai veikia gamtinių ekosistemų pusiausvyrą. Dėl nekontroliuojamo balastinių vandenų ir nuosėdų išleidimo iš laivų kenksmingieji vandens organizmai ir patogenai daro žalą aplinkai, žmonių sveikatai, nuosavybei ir ištekliais.

Atsižvelgiant į tai, kad valstybės ėmėsi individualių veiksmų, siekdamos sumažinti ar pašalinti kenksmingųjų vandens organizmų ir patogenų plitimą per į jų uostus įplaukiančių laivų balastinius vandenis, siekiant užtikrinti saugesnio ir veiksmingesnio balastinių vandenų valdymo sprendimų taikymą, 2004 metais Londone priimta Tarptautinė konvencija dėl laivų balastinių vandenų ir nuosėdų kontrolės ir valdymo (toliau – Konvencija), įtvirtinanti visuotinio pobūdžio reglamentavimą. Šios Konvencijos tikslas – sudaryti sąlygas sumažinti ir pašalinti kenksmingųjų vandens organizmų ir patogenų perkėlimo galimybę, taip pat sukurti teisinės prielaidas imtis veiksmų, pagrįstų visuotinai taikomomis taisyklėmis ir jų veiksmingam įgyvendinimui bei vienodam aiškinimui skirtomis gairėmis.

Teikiamu Įstatymo projektu siekiama ratifikuoti Konvenciją ir taip įvykdyti jai įsigaliooti Lietuvos Respublikoje būtinas nacionalines procedūras, taip pat įgyvendinti Baltijos jūros aplinkos apsaugos strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugpjūčio 25 d. nutarimu Nr. 1264 „Dėl Baltijos jūros aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“, 61.9 papunktyje įtvirtintą tikslą – siekti, kad laivyba ir kita ūkinė veikla Baltijos jūroje būtų vykdoma aplinkai palankiu būdu, ir šiam tikslui pasiekti 61.10.5 papunktyje numatytą uždavinį – sukurti teisinės prielaidas, skirtas išvengti kenksmingųjų ir ligas sukeliančių vandens organizmų, patenkančių į jūros aplinką su laivų balastiniais vandenimis. Be to, ratifikavus minėtąją Konvenciją, būtų sudaromos tinkamos prielaidos sumažinti laivybos keliamos taršos, visų pirma Baltijos jūroje, grėsmę. Konvencijos ratifikavimas sudarytų sąlygas kuo labiau sumažinti ir galiausiai pašalinti dėl kenksmingųjų vandens organizmų ir patogenų atsiradusią riziką aplinkai, žmonių sveikatai, nuosavybei ir ištekliais, taip pat išvengti nepageidaujamo pašalinio kontrolės poveikio ir paskatinti su tuo susijusių žinių ir technologijų plėtrą.

Vadovaujantis Konvencijos 18 straipsnio 1 dalies nuostatomis, Konvencija įsigalios praėjus dvylikai mėnesių nuo datos, kurią bent trisdešimt valstybių, kurių bendri prekybos laivynai sudaro bent trisdešimt penkis procentus bendrojo pasaulinio prekybos laivyno tonažo, ratifikuos šią Konvenciją. 2016 m. rugsėjo 8 d. buvo įvykdytos Konvencijos įsigaliojimui nustatytos sąlygos, tad Konvencija įsigalios 2017 m. rugsėjo 8 d. 2016 m. gruodžio 1 d. Konvenciją yra ratifikavusios 53 valstybės, kurių bendri prekybos laivynai sudaro 53,28 proc. bendrojo pasaulinio prekybos laivyno tonažo.

Įsigaliojus Konvencijai, nepaisant to, ar Lietuvos Respublika ratifikuos šią Konvenciją ar ne, su Lietuvos valstybės vėliava plaukiojantys laivai, įplaukę į užsienio valstybių uostus, taps uosto kontrolės objektu ir dėl atitikties Konvencijos reikalavimams, tad laivams bus taikomi ne tik Konvencijos reikalavimai tvarkyti laivo balastinius vandenis ir nuosėdas pagal laive patvirtintą balastinių vandenų tvarkymo planą, bet ir kiekviename laive, kuriam taikomi Konvencijos reikalavimai, turės būti atitiktį Konvencijos reikalavimams patvirtinantis dokumentas (liudijimas). Tam, kad įgaliotos institucijos galėtų išduoti liudijimus laivams ir priimti sprendimus dėl galimybės suteikti išimtis laivams, plaukiojantiems su Lietuvos valstybės vėliava, Konvencija turi būti ratifikuota Lietuvoje.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Susisiekimo ministerijos Vandens ir geležinkelių transporto politikos departamento Vandens transporto skyrius (skyriaus vedėjas Artūras Kungys, tel. 239 3930, el. p. arturas.kungys@sumin.lt), tiesioginė rengėja – šio skyriaus vyresnioji specialistė Dalia Domanskienė (tel. 239 3897, el. p. dalia.domanskiene@sumin.lt).

3. Dabartinis teisinis Lietuvos Respublikos įstatymo projekte aptartų klausimų reglamentavimas

Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymo 10 straipsnis nustato, kad susisiekimo ministras kartu su aplinkos ministru ir sveikatos apsaugos ministru, atsižvelgdami į tarptautinius reikalavimus ir rekomendacijas, nustato laivų balastinių vandenų ir nuosėdų valdymo ir kontrolės priemonės, skirtas išvengti kenksmingųjų ir ligas sukeliančių vandens organizmų. Siekiant įgyvendinti minėtąją įstatymo nuostatą, priimtas Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. lapkričio 14 d. įsakymas Nr. 3-577/D1-841/V-1038 „Dėl Laivų balastinių vandenų ir nuosėdų valdymo ir kontrolės priemonių, skirtų išvengti kenksmingųjų ir ligas sukeliančių vandens organizmų, patvirtinimo“, o Lietuvos saugios laivybos administracijos direktoriaus 2014 m. kovo 10 d. įsakymu Nr. V-48 „Dėl Balastinio vandens registravimo žurnalo formos ir pildymo taisyklių patvirtinimo“ buvo patvirtinta žurnalo, kuriame turi būti registruojamos su laivo balastiniais vandenimis atliekamos operacijos forma ir jo pildymo taisyklės. Šiuo metu galiojantys teisės aktai nereglementuoja Konvencijoje įtvirtintų reikalavimų:

- laivų balastinio vandens mėginių ėmimo ir jų tyrimų tvarkos,
- nuosėdų iš laivų balastinių vandenų priėmimo principų,
- uosto priėmimo įrenginiui, nuosėdų apdorojimo, laikymo ir utilizavimo,
- uosto priėmimo įrenginių minimalių pajėgumų,
- personalo, dirbančio su nuosėdų priėmimo įrenginiais, mokymų,
- išimčių suteikimo laivams pagal Konvencijos A-4 taisyklę,
- papildomų priemonių, kurios užkirstų kelią ar padėtų sumažinti ar pašalinti kenksmingų vandens organizmų ir patogenų perkėlimą su laivų balastiniais vandenimis, procedūros ir joje dalyvaujančių institucijų, jų atsakomybės ir funkcijų, sankcijų už Konvencijos nuostatų pažeidimus.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos

Ratifikuodama Konvenciją, Lietuvos Respublika įsipareigoję taikyti Konvencijos nuostatas, kuriomis siekiama kontroliuojant ir valdant laivų balastinius vandenius ir nuosėdas kuo labiau sumažinti ir galiausiai pašalinti kenksmingųjų vandens organizmų ir patogenų perkėlimą.

Konvencija numato pareigą užtikrinti, kad valstybės paskirtuose uostuose ir terminaluose, kuriuose balastinės talpyklos valomos ir remontuojamos, būtų tinkama nuosėdų priėmimo įranga, įtvirtina taisykles dėl privalomų laivų apžiūrų (pradinės, atnaujinimo, tarpinės, metinės, papildomos, bendros ar dalinės apžiūros) ir sertifikavimo (pareigos užtikrinti, kad laivui, kuriam taikomi Konvencijos reikalavimai, būtų išduotas liudijimas, nustatoma laivams išduodamų liudijimų forma ir galiojimas), nustato laivų tikrinimo uoste, pažeidimų nustatymo ir kontrolės reikalavimus, įtvirtina reikalavimą turėti balastinių vandenų valdymo planus, balastinių vandenų registravimo žurnalą, taip pat nustato šio dokumento formą. Konvencijoje išdėstomos laivų balastinių vandenų valdymo ir keitimo, laivų nuosėdų valdymo taisyklės. Taip pat Konvencijoje įtvirtinamos nuostatos dėl valstybių bendradarbiavimo, keitimosi informacija ir techninės pagalbos.

5. Numatomos galimos neigiamos priimto Įstatymo projekto pasekmės

Ratifikavus Konvenciją, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo projektas neturės įtakos kriminogeninei situacijai ar korupcijai.

7. Galima priimto įstatymo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Ratifikavus Konvenciją, būtų išvengta grėsmės nacionalinėje teisėje įtvirtinti kitokius, nei yra taikomi tarptautinėje praktikoje, laivų balastinių vandenų ir nuosėdų valdymo ir kontrolės priemonių, kurios padėtų išvengti kenksmingųjų ir ligas sukeliančių vandens organizmų, reikalavimus.

Ratifikavus Konvenciją, įgaliotos institucijos galės išduoti su Lietuvos valstybės vėliava plaukiojantiems laivams tarptautinį balastinių vandenų tvarkymo liudijimą, taip pat bus galimybė tam tikrais atvejais suteikti laivams Konvencijos nuostatų vykdymo išimtis.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius galiojančius teisės aktus būtina pakeisti ar panaikinti, priėmus Įstatymo projektą

Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 138 straipsnio pirmosios dalies 6 punktą Konvencija priskirtina prie ratifikuotinių Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių.

Ratifikavus Konvenciją, dauguma jos nuostatų bus taikoma tiesiogiai, joms įgyvendinti papildomų įstatymų priimti nereikės.

9. Įstatymo projekto atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, įstatymo projekto sąvokų ir jas įvardijančių terminų įvertinimas Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų. Įstatymo projektu naujos sąvokos neįtvirtinamos.

10. Įstatymo projekto atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms bei Europos Sąjungos dokumentams

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir suderintas su Europos Sąjungos teisės aktais.

11. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, jų priėmimo laikotarpis ir priimančios institucijos

Ratifikavus Konvenciją Lietuvos Respublikos Vyriausybė paskirs už Konvencijos įgyvendinimą atsakingas institucijas, kurios turės pakeisti šiuos teisės aktus:

1. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. lapkričio 14 d. įsakymą Nr. 3-577/D1-841/V-1038 „Dėl Laivų balastinio vandens ir nuosėdų valdymo ir kontrolės priemonių, skirtų išvengti kenksmingųjų ir ligas sukeliančių vandens organizmų, patvirtinimo“;

2. Klaipėdos valstybinio jūrų uosto laivybos taisyklės, patvirtintas Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2008 m. rugsėjo 10 d. įsakymu Nr. 3-327 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto laivybos taisyklių patvirtinimo“;

3. Lietuvos saugios laivybos administracijos nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2002 m. birželio 25 d. įsakymu Nr. 3-318 „Dėl Lietuvos saugios laivybos administracijos nuostatų patvirtinimo“;

4. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2004 m. sausio 15 d. įsakymą Nr. 3-23 „Dėl Užsienio valstybių laivų valstybinės kontrolės Lietuvos Respublikoje vykdymo taisyklių patvirtinimo“.

Įgyvendinamuosiuose teisės aktuose turės būti apibrėžtos, paskirstytos ir detalizuotos įgaliotų institucijų funkcijos, įskaitant mėginių ėmimą, nustatyta kompetencija vykdyti Konvencijos reikalavimų laikymosi kontrolę.

12. Įstatymui įgyvendinti reikalingos lėšos

Konvencijai įgyvendinti biudžeto lėšų poreikio nenumatoma, tačiau turėtų būti įvertinta visuomenės sveikatos centrų ir Aplinkos ministerijai pavaldžių įstaigų turima įranga ir poreikis įsigyti naujos įrangos, skirtos mėginiams imti ir tirti.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Specialistų vertinimų ir išvadų dėl Įstatymo projekto nebuvo gauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia įtraukiant šį projektą į kompiuterinės paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*
„Balastiniai vandenys“, „nuosėdos“, „balastinių vandenų valdymas“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Susisiekimo ministras

Rokas Masiulis